

BEYAZBULUT DERGİSİ'NDE YER ALAN KURGUSAL METİNLERDEKİ KARAKTERLERİN ÇATIŞMALARI ÇÖZME BİÇİMLERİ

THE MANNERS OF CHARACTERS' CONFLICT RESOLUTION IN FICTIONAL TEXTS WHICH TAKE PLACE IN BEYAZBULUT JOURNAL

Yasin Mahmut YAKAR*, Oğuzhan YILMAZ**

ÖZET: Beyazbulut Dergisi'nde yer alan kurgusal metinlerdeki karakterlerin çatışmaları çözme biçimlerinin incelendiği araştırmada, doküman analizi deseni kullanılmıştır. Çalışmada “her yaştan çocuklara edebiyat dergisi” alt başlığıyla öne çıktığı ve hâlihazırda yayın hayatına devam ettiği için Beyazbulut Dergisi'ndeki karakterlerin çatışmaları çözme becerileri açısından incelenmesinin uygun olacağı düşünülmüştür. Çalışmanın verileri analiz edilirken öncelikle toplanan veriler betimsel analize, sonrasında ise içerik analizine tabi tutularak derinleştirilmiştir. Çalışma sonucunda Beyazbulut'taki kurgusal metinlerde yer alan karakterlerin yaşadıkları çatışmaları çözerken kimi zaman gayret gösterdikleri, kimi zaman yardım aldıkları, dinî değerlerden faydalandıkları, nadir de olsa şiddete başvurdıkları, olayları kabul etmek suretiyle ya da tesadüfler neticesinde çözümler elde ettikleri görülmüştür. Bu kapsamda Beyazbulut Dergisi'nde yer alan kurgusal metinlerdeki karakterlerin çatışma çözme biçimlerinde yer verilen ve yapıcı bir çatışma çözme yöntemi olmayan tesadüfe dayalı çözümlerin azaltılması, bu yöntemlerin daha gerçekçi bir zemine oturtulması gerektiği söylenebilir.

Anahtar sözcükler: Kurgusal metin, çatışma çözme, karakter, Beyazbulut dergisi

ABSTRACT: In the research where the manners of characters' conflict resolution in fictional texts which take place in Beyazbulut Journal are studied, document analysis design is used. It is thought that it will be appropriate to analyze the characters from the perspective of manners of conflict resolution because, in the research, it is has come to forefront with “literary journal for children from every age group” and it has already been continuing publication life. While data of the research are being examined, the data collected are deepened by firstly being subject to descriptive analysis and then content analysis. At the end of the research, it is seen that while the characters who take place within fictional texts in Beyazbulut are settling the conflicts, they attain solutions by sometimes giving themselves all, sometimes receiving help, making use of religious values, resorting to violence even if it is rare, accepting events or as a consequence of coincidences. Within this context, it can be said that solutions based upon coincidences which are given place in the manners of characters' conflict resolution who take place within fictional texts in the journal of Beyazbulut and which are not constructive conflict resolution methods should be decreased and these kinds of methods should be based on a more realistic ground.

Keywords: Fictional text, conflict resolution, character, the journal of Beyazbulut

1. GİRİŞ

Çocukların edebî zevk edinmesinde olduğu kadar karakterlerinin şekillenmesinde de yazınsal metinlerdeki karakterlerin payının olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Karakterlerin bir konuya yaklaşım tarzı, bir olayı çözebilme becerisi, çözüm esnasında hangi metotlara başvurduğu, bir meseleyi insana ait birtakım hasletlerle mi yoksa kavgadan, şiddetten,

* Yrd. Doç. Dr., Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Bölümü, ymyakar@erzincan.edu.tr

** Yrd. Doç. Dr., Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Bölümü, oyilmaz@erzincan.edu.tr

gerilimden beslenerek mi çözdüğü yazınsal nitelikli eserler açısından önemli bir sorundur. Zira çocukların okudukları yazınsal nitelikli eserlerdeki karakterleri kendileri için bir rol model olarak seçtiği bilinmektedir. Fakat bugüne kadar Türkiye özelinde çocuklara yönelik yazınsal metinlerde karakterlerin karşılaştıkları çatışmaları nasıl çözdüklerine odaklanan çalışmaların sayısı sınırlıdır. Bu nedenle çalışma, gerek literatürdeki eksikliği gidermek gerekse Beyazbulut Dergisi örneğinden hareketle çocuklara yönelik yazınsal nitelikli metinlerde karakterlerin çatışmaları nasıl çözdüğünü görmek açısından kaleme alınmıştır.

Bilindiği gibi her birey hayatının farklı dönemlerinde bazı sorunlarla karşılaşır ve çatışmalar yaşar. Latince “conflictus” sözcüğünden gelen çatışma, insanların farklı ilgilerinden, düşüncelerinden, inançlarından ve gereksinimlerinden kaynaklanan doğal anlaşmazlık olarak tanımlanabilir (Bilgin, 2008). Çocuklara seslenen edebiyat eserlerinde yazarlar, konuyu oluşturabilmek için yaratıcı güçlerini kullanarak bir olay kurgular. Kurgulanan her olayda da bir çatışmanın yaşanması kaçınılmazdır. Çocuk edebiyatında okurun metnin çekim alanına girmesinde kurgulanan olay ve olaylara yol açan çatışmaların niteliği belirleyici bir etken konumundadır. Yazınsal nitelikli metinlerde gerilim, kişinin başka bir bireyle, toplumla, kendisiyle ya da doğayla yaşadığı çatışmalar şeklinde ortaya çıkabilir (Sever, 2008). Birey, bu çatışmaların çözümü noktasında ya önceden bildiği yöntemleri kullanır ya da yeni yöntemler geliştirmeye çalışır. Ancak her iki durum da bireyin yaşam tecrübesiyle ilgilidir. Çünkü birey, yaşam tecrübesi kazandıkça buna koşturarak sorun çözme becerilerini de geliştirir. Gelişen bu beceriler sayesinde bireyler başarılarını artırır, olgunlaşır, benmerkezcilikten uzaklaşır, kendini tanımaya fırsat bulur, işbirliğine yönelir, bunların sonucunda da psikolojik olarak daha sağlıklı olur (Sorenson vd., 1999; Girard ve Kosch, 1996, akt: Tünel, 2006). Özellikle sorun çözme becerisinin gelişmesinde yapıcı olmayan çatışma çözme yöntemlerindense yapıcı çatışma çözme yöntemlerinin katkısının büyük olduğunu burada ifade etmek gerekir. Yapıcı çatışma çözme yöntemi, tarafların çıkarlarının korunduğu, isteklerinin gerçekleştiği, ilişkilerinin güçlendiği ve herkesin bir uzlaşmaya vardığı anlaşma biçimidir (Burton, 1990; Wall, 1990, akt: Uysal, 2006).

Birey, yukarıda bahsedildiği gibi yapıcı ve yapıcı olmayan çatışma çözme becerilerini kullanarak karşı karşıya kaldığı sorunu çözmeye çalışır. Bu noktada bireyin erken yaşlarda okuduğu kurgusal metinler önemli bir role sahiptir. Erken yaşlardan itibaren nitelikli kurgusal metinler okuyan bireylerin sorun çözme becerileri de gelişecektir. Çünkü kurgusal metinlerdeki karakterleri örnek alan, onlarla özdeşim kuran çocuk, karşılaştığı çatışmaları da bu karakterleri örnek alarak çözebilir.

Bir kurgusal metnin önemli unsurlarından birisi olan karakter, edebî eserlerde geçen bir kişiyi benzerlerinden ayıran temel özelliklerin tümü, olaylarda kişinin davranışlarına yol gösteren ve onda hak edileni belirleyen davranış ve tutum biçimi olarak tanımlanmaktadır (Karatay, 2014). Çocuklar için kaleme alınan metinlerdeki karakterlerin geliştirilmesi, yetişkinler için kaleme alınan metinlerde yer alan karakterlerin geliştirilmesinden daha önemlidir. Zira çocuklar, yetişkinlerden farklı olarak okudukları metinlerdeki karakterlerin fiziksel ve ruhsal özellikleri, davranışları ve eylemleriyle özdeşim kurarlar (Aslan, 2006). Bu nedenle çocuklar için kaleme alınan metinlerde yer alan karakterlerin resmedilmesinde dikkat edilmesi gereken bazı özellikler vardır. Karatay’a (2014) göre çocuk kitaplarında yer alan karakterler, evrensel ve ahlaki değerlere saygılı, iyiliği ve doğruluğu savunan, barış yanlısı, çevresel ve kültürel değerleri koruyan, adil, çalışkan, özverili, yardımsever vb. olumlu kişilik özelliklerini taşımaktadır. Çocukların bir edebiyat eserini zevkle okuyabilmesi için bütün bunların yanında Sever’in (2008) tespitiyle çatışmayı yaşayan kahramanla özdeşim kurması ve öykülenen olaydaki gerilimi hissedebilmesi gerekir.

Kurgusal metinler, çocuklar için kaleme alınan kitaplarda yer aldığı gibi, süreli çocuk yayınlarda da yer alabilir. Süreli çocuk yayınları, çocuklar için düzenli olarak yayımlanan gazete ve dergileri ifade eder (Şimşek, 2002). Oğuzkan’ın (2006) dikkatiyle belli aralıklarla

çıkarılan ve zamanında öğrencilere ulaştırılabilen nitelikli dergiler, türlü konulara değinen yazarları ve ilginç resimleri ile öğretimin zenginleşmesini, kolaylaşmasını ve öğrencinin belli bilgi alanında farkındalık sahibi olmasını da sağlayabilir. Bu yayınlar, çocuğa düzenli olarak bir yayını takip etme becerisi kazandırırken, aynı zamanda çocuğu bu tür gazete ve dergilere yazı, resim vb. çalışmalarını gönderme noktasında teşvik de eder.

Ülkemizde Mümeyyiz ile başlayıp devam eden süreçte süreli çocuk yayınları nicelik açısından önemli bir noktaya gelse de bu yayınların birçoğu popüler çizgi film kahramanların yer aldığı niteliği tartışılır ürünlerdir. Günümüzde yayımlanan süreli çocuk yayınlarının bir kısmı da bilim, keşif ve coğrafya-astronomi içerikli Bilim Çocuk, Meraklı Minik, Atlas Çocuk, National Geographic Kids gibi dergilerden oluşmaktadır. Bu anlamda çocukların edebî ihtiyaçlarına cevap verebilecek nitelikte süreli çocuk yayın sayısı çok sınırlıdır.

Literatürde kurgusal metinlerdeki karakterlerin çatışma çözme becerileriyle ilgili çalışma sayısı yok denecek kadar azdır. 2009 yılında Ozan Demir tarafından yapılan yüksek lisans tez çalışmasında çocuk masallarında kişilerarası çatışma çözme süreci incelenmiştir. 5 masal kitabında yer alan 497 masalın incelendiği çalışmada bu masalların 126'sında kişilerarası çatışma saptanmıştır. Çalışma sonucunda incelenen masalarda yer alan çatışmaların %51'inin çocuğa kazandırılmak istenen yapıcı çatışma çözme becerisini içermediği tespit edilmiştir. İlgili literatür incelendiğinde süreli çocuk yayınlarıyla ilgili birçok akademik çalışma yapılmasına rağmen süreli çocuk yayınlarında yer alan kurgusal metinlerdeki çatışmaların çözümüyle ilgili herhangi bir çalışmanın yapılmadığı görülmektedir. Bu çalışmada Konya'da yayımlanan Beyazbulut Dergisi'nde yer alan kurgusal metinlerdeki karakterlerin karşılaştıkları çatışmaları çözme becerileri incelenmeye çalışılacaktır. Bu konuda zengin bir literatür olmadığı için çalışmada herhangi bir alt problem belirlenmemiştir.

2. YÖNTEM

2.1. Araştırmanın deseni:

Çalışma doküman analizi deseniyle yapılmıştır. Doküman analizi araştırılması istenen olgu ve olaylar hakkında bilgi içeren yazılı metinlerin analizini kapsamaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Bu yöntemin faydası diğer araştırma desenlerine göre daha az maliyetli olmasıdır. Desen, detaylı incelemelere imkân sağlaması yönüyle de işlevseldir (Bowen, 2009). Çalışmada kurgusal metinlerdeki karakterlerin çatışmaları çözme biçimleri yazılı dokümanlardan hareketle incelendiği için doküman analizi deseni kullanılmıştır.

2.2. Çalışma grubu:

Türkiye'de Kırmızı Fare'den sonra çocuklara yönelik edebiyat iddiasıyla ön plana çıkan dergilerin sayısı oldukça azdır. Çalışmada "her yaştan çocuklara edebiyat dergisi" alt başlığıyla öne çıktığı ve hâlihazırda yayın hayatına devam ettiği için Beyazbulut Dergisi'ndeki karakterlerin çatışmaları çözme becerileri açısından incelenmesinin uygun olacağı düşünülmüştür. 2005 yılından 2013 yılının ekim ayına kadar internet ortamında yayın hayatına devam eden bu dergi, 2013 yılından itibaren basılı olarak okuyucuları ile buluşmaya başlamıştır. 2015 yılının kasım ayında 13. sayısı çıkan dergi iki ayda bir yayımlanmaktadır. Basılı nüshaları üzerinde çalışılan dergide 58 masal ve 42 hikâye metni olmak üzere toplamda 100 metin incelenmiştir.

2.3. Verilerin toplanması ve analizi

Çalışmanın problem cümlesine ilişkin verileri oluşturabilmek adına ilkin Beyazbulut Dergisi'nin editöründen basılı olarak yayımlanan derginin bütün nüshaları talep edilmiştir. Dergilerin temininden sonra dergiler herhangi bir kayıt tutulmadan okunmuştur. İkinci okuma

sırasında kurgular bilgisayar ortamında “çatışmalar”, “çatışma için çözüm alternatifleri” ve “çözüm” başlıkları altında fişlenmiştir. Fişlemeler esnasında güvenilirliği sağlayabilmek için Beyazbulut Dergisi’nin birinci sayısı araştırmacılar ve bir nitel araştırma uzmanı tarafından, geri kalan on iki sayısı ise kurgunun esasını belirtecek, kahramanların nasıl davrandıklarını belli edecek biçimde araştırmacılar tarafından fişlenmiştir. Bu fişleme işlemi tamamlandıktan sonra ise araştırmacılar, çatışmaları çözebilmek için önerilen çözümleri “sabır”, “eve kapanma”, “alternatif üretme” ve “evlenme” gibi birtakım kelime ve kelime grupları aracılığıyla kodlamışlardır. Bir başka deyişle başlangıçta betimsel analize tabi tutulan veriler sonrasında derinleştirilmek suretiyle içerik analizine tabi tutulmuştur. İçerik analizi sırasında kodlamaların tutarlılığına dikkat edilmiş, Miles ve Huberman’ın (1994) formülü kullanılarak araştırmacıların farklı zamanlarda ve aynı anda yaptıkları kodlamaların güvenilir olup olmadığı kontrol edilmiştir. Aynı anda yapılan kodlamaların güvenilirliğinin .87, farklı zamanlarda yapılan kodlamaların güvenilirliğinin ise .82 çıkması sonuçların güvenilir olduğunu göstermektedir. Çalışmada kodlamalar yapıldıktan sonra ise bu kodlar ilgi derecesine göre “çaba harcama”, “yardım alma”, “şiddet”, “din”, “tesadüf” ve “kabullenme” olmak üzere altı kategori altında birleştirilmiştir. Çalışmada ayrıca bahsi geçen kategoriler detaylandırılmış, incelenen dokümandan kategorileri daha somut kılabilmek adına alıntılar yapılmış, böylelikle çalışmanın güvenilirlik ve geçerliği artırılmaya çalışılmıştır. Çalışmanın bulgular ve yorumlar kısmındaki parantez içi numaralardan ilki Beyazbulut Dergisi’nin sayısını, ikincisi ise dergiden alıntı yapılan kısmın sayfa numarasını belirtmektedir.

3. BULGULAR VE YORUMLAR

1. Çaba Harcayarak Çatışmaları Çözme

Beyaz Bulut Dergisi’nin incelenen 13 sayısında karakterlerin çatışmaları çözme biçimleri ile ilgili dikkat çeken en önemli çözüm, çatışmaları çözerken gösterdikleri şahsi gayretlerdir. Bu gayret eserlerde karakterlerin zihinsel melekelerinde görüldüğü gibi, iletişim kurma ya da mücadele etme kararlılıklarında da görülmektedir.

Kurgularda karakterler çatışmaları çözerken zihinsel melekelerini etkin olarak kullanırlar. En başta düşünme yetilerini kullanan karakterler çatışmaları çözmeden önce düşünürler ve buna yönelik adım atarlar. Bir gün tükenip gideceğini düşünen kömürlerden bilime meraklı olanının elmasa dönüşerek, diğerinin ise hikâyeler ve masallar uydurarak kalıcı olması, düşünerek çözüm üretmenin önemli bir örneğidir (12, 31). Yine Hul ki isimli kahramanın Küçükayı ile konuştuğundan sonra yaptığı mütalaalar sonucunda bütün insanların kötü olmadığına karar vermesi ve bu çerçeveden hayata bakması düşünerek çözüm odaklı bir tavır sergilenebileceğinin kurgulardaki göstergesidir (3, 27). Düşünerek çözüm üretme konusunda dergilerde yer alan bir diğer kesit ise Hayal Atölyesindeki Resim isimli masalda öne çıkmaktadır. Masalda öğretmen öğrencilerinden diledikleri bir konuda resim yapmalarını isteyince anlatının başkahramanı *“Ben iyice düşünüp karar verdikten sonra başlayacağım resim yapmaya. Düşünmeden, hayal etmeden nasıl resim yapabilirim ki (9, 24)?”* cümlelerini kendi kendine fısıldar ve bir müddet düşündükten sonra nasıl bir resim yapacağına karar verir.

Düşünme ile bağlantılı olarak incelenen masal ve hikâyelerde öne çıkan bir diğer zihinsel meleke ise alternatif üretmedir. Kurgularda karakterler çoğu kez karşılıklarına çıkan problemi birtakım alternatifler oluşturarak çözüme yolunu seçerler. Örneğin Oynamayı Sevmeyen Çocuk isimli öyküdeki başkahramanın en yakın arkadaşı Deniz’le dostluğu bozulmasını diye onunla oyun oynamak yerine yaprak toplaması, karıncaları ve diğer böcekleri seyretmesi, yazı yazması oyuna alternatif olarak geliştirilen ve dostluğun devamını sağlayan seçenekler olarak düşünülebilir (6, 35). Yakın olarak Hiç Sevmediğim Oyun isimli masalda resim dersinde uzuneşek oyununu resmetmek zorunda kalan başkahramanın bir arkadaşını eşek rolünde resmetmek yerine, gerçek bir eşek resmetmeye karar vermesi ve bunu da kendi hayal dünyasında *“Madem hiç kimse eşek olmak istemiyor, ben de gerçek bir eşek resmi çizerim (12, 11)”* cümlesiyle ifade etmesi, başkahramanın alternatif üreterek hem öğretmenin isteğini yerine

getirmesine hem de istemediği bir şeyi yapmaktan kurtarmasına yardımcı olur. Yine farklı kurgularda okurun karşısına çıkan hocasının gönderdiği yaşlı adamı doyuramayacağını düşünen şehzadenin hocasına gidip başka bir fakiri doyurmak istemesi (4, 5); yağmurun çok yağdığı bir günde evde kalan ve dışarı çıkamayan Ahsen'in can sıkıntısını gidermek için düşlediklerini resme dökmesi (5, 11) gibi kesitler karakterlerin alternatifler üreterek karşısına çıkan problemleri çözmeye çalıştıklarının bir göstergesi olarak değerlendirilebilir.

Düşünme ve alternatif üreterek problem çözebilenin yanı sıra nispeten az olsa da soru sorma ve sorgulama yetileri de karakterler tarafından kullanılmaktadır. Dünyayı Gıdıklayan Kız isimli öyküdeki başkahramanın abla olmayı kabullenememesi ve dünyasına yeni giren kardeşiyle baş başa kaldığı bir zamanda ona “*Buraya neden geldin?...Hey! Sana söylüyorum. Buraya geliş amacın ne? (12, 28)*” gibi sorular sorması ve kardeşinin dünyasına niçin girdiğini kendince sorgulaması da kurgularda okurun karşılaştığı çözüm arayışına yönelik bir kısım girişimler olarak yorumlanabilir.

Zihinsel melekeleri kullanarak çözüm arayışı içinde olan karakterler kurgularda zihinsel yetileri ile bağlantılı olarak iletişim kanallarını açık tutmak suretiyle de bir kısım çözümler aramaya çalışırlar. Ayı Hapşirtan Gökdelen isimli eserdeki çözüm arayışları da iletişim kanallarını devamlı açık tutma girişimiyle ilgilidir. Eserde hadsiz bir adamın Ay'ın burnuna gelecek bir gökdelen yapması sonucu ayın öncelikle gökdeleni yapan müteahhitle konuşması, müteahhitle konuşmasından çözüm elde edemeyince konuyu dünyadakilere paylaşıp Gökdelen'le bağlantı kurmaya çalışması, Gökdelen'in de çaresiz kalması üzerine durumu Güneş'e bildirmesi (8, 5) Ay'ın iletişim kurarak çözüm arayışı içinde olduğunun bir delili niteliğindedir. Yine bir başka öyküde, Alihan isimli kahramanın yattığı odanın perdesini açık bıraktığı için ablasıyla gerginlik yaşaması ve bu gerginliği ablasıyla konuşarak çözmek istemesi de konuşarak çözüm bulma arayışının bir başka yansımasıdır (9, 22). Konuşmanın hatta bir ölçüde etkili konuşmanın karşılaşılan problemlerin çözümüne nasıl yardım edeceğine dair bir başka kesit de Münazara isimli öyküde okurun karşısına çıkmaktadır. Öyküde yeni geldiği okula uyum sağlayamayan, yabancılık duygusu yaşayan ve bu okulda gayet yüksek egolu insanlarla karşılaşan kahraman, okulda yapılan bir münazarada kendini çok iyi ifade edip etrafının dikkatini çeker ve okula uyum problemini böylelikle çözmüş olur (11, 16-17).

Problemlerin çözümü için öne çıkan zihinsel ve iletişimsel gayretlerin dışında kurgularda karakterler bedenlen de belli mücadeleler içine girerler. İşsiz olan Keloğlan'ın iş araması (1, 4), geçimi için balık tutmaya çalışan balıkçının denize günlerce ağ sallaması (3, 9), Güneş'in yeryüzündeki ve gökyüzündekileri terk etmesi neticesinde Güneş'i geri döndürmek için Terzi Şems Usta ile Demirci Hadid Usta'nın ortaklaşa bir gökkuşağı yapması (10, 19) bu kapsamda değerlendirilebilir. Yukarıdaki örnekler kadar belirgin olmasa da fiziki olarak yapılan bir mücadele de Alfabenin En Korkunç Harfi isimli masalda okurun karşısına çıkar. Masalda Ömer “r” sesini çıkaramadığı için bu durumu kendine dert edinir. İşin üstesinden gelmek için ise çözümü “r” sesine savaş açmakta bulur ve onu her yerde arar (11, 32).

2. Yardım Alarak Çatışmaları Çözme

Beyazbulut Dergisi'ndeki karakterlerin olayları çözme yöntemlerinden biri de kurgulardaki diğer karakterlerden yardım almaktır. Bu karakterlerden belki de en önemlisi eserlerdeki bilge kişilerdir. Bilge kişiler eserlerde bir kuş olabildiği gibi, bir kocakarı ya da bir dede olabilmektedir. Bir karıncayıyan olan Nemil'in karıncalardan rahatsız olması ve bu sorununa çözüm bulabilmek için Bilge Baykuş'a gitmesi (6, 27); adının olmayışından yakınan kuşun Bilge Kuş'a başvurması ve onun söylediklerini yaptıktan sonra adının “Gökkuş” konulması (9, 29); Küllü adındaki benzi soluk ve çirkin kızın kocakarı ile karşılaşması sonucu onun tavsiyesine uyması ve bu tavsiyeler üzerine vücuduna can gelip güzelleşmesi (13, 5) kurgulardaki karakterlerin zor durumlarda bilge kişilere başvurdukları olay örnekleridir. Aynı şekilde, oksijenin olmadığı bir gezegende oksijen tüpü kullanarak hayatını devam ettiren bir çocuğun düşmesi sonucu kırılan oksijen tüpü olmadan nasıl yaşadığını anlamak için bir bilgeye

gitmesi de (5, 6), bilge karakterlerin eserlerde üstlendiği yardım etme ve akıl verme rolünü göstermesi bakımından önemlidir.

Dergilerde yer alan hikâye ve masalarda dikkat çeken bir diğer husus ise karşılaştığı çatışmaları çözme noktasında aile bireylerinin karakterlere destek vermesidir. Örneğin Çiçekler Oruç Tutmaz isimli öyküde oruç tuttuğu için zor dakikalar geçiren Fatma'ya annesi ve ablası yardım etmeye çalışır (11, 22). Benzer şekilde derste değişiklik olsun diye kare ağaçlar çizen Çiçek'le alay edilmesi üzerine, Çiçek'in babası okulun bahçesindeki ağaçları budamak suretiyle kare şekline sokar ve ağaçların kare olabileceğini diğer öğrencilere göstererek kızıyla alay edilmesinin önüne geçer (12, 19). Eserlerde aile bireyleri pek çok zaman kahramanın yanında olup onunla ilgilenir de Tuhaf Şeyler Düşünmek isimli öyküde olduğu gibi kahramanın etrafında cereyan eden kimi meselelere ilgisiz de kalabilmektedirler. Çözümüne kendi ailesinden alacağı yardımla ulaşamayacağını düşünen kahraman ise dünyanın canavarlaştığını ve yaşanmaz olduğunu kendi ailesine anlatamayan kız örneğinde olduğu gibi, başka kimselerden yardım bekleme yolunu seçer ve deniz kabuklarını toplayıp deniz halkına bir mektup yazar (13, 9-10). Kurgularda başkişilerin ağırlıklı olarak yardım aldıkları karakterler bilge kişiler ve aile bireyleri iken yukarıda da izah edildiği gibi çatışmaların çözümü için diğer kurgu karakterlerinin de yardımına başvurulmuş noktalar çoktur. Bu durumu detaylandırmak gerekirse, karakterler bazen bir martı (11, 29), bazen ise bir midye (7, 18), bir sarmaşık (10, 7), bir arkadaş (11, 14), bir çiçek (11, 23), fantastik bir unsur (13, 19) ya da cansız bir varlıktan (13, 33; 13, 23) yardım alarak okurun karşısına çıkar ve çatışmayı bu varlıkların sergiledikleri türlü meziyetler yardımıyla çözerler.

Kurgularda karakterlerin etrafındaki bireylerden yardım alma şekilleri de değişkenlik gösterir. Kimi zaman istişare mekanizmasını çalıştırıp fikir verme konusunda kahramana yardımcı olan karakterler (4, 28) kimi zaman da borç vermek, ara bulmak (8, 7; 10, 18-19) ya da işbirliği yapmak suretiyle kahramanın yanında olurlar. Örneğin Keloğlan Devlere Karşı isimli masalda Keloğlan'ın masal kahramanları ve çocuklarla birlikte devlere karşı durup onlara diz çöktürmesi; zulmün önüne geçerek yeni bir dünya inşa etmesi bu manada düşünülebilecek bir kesittir (9, 6). Yine İki Gül isimli masalda ezilen gülün yardımına dostlarının koşması, güneşin sıcaklığı ile ezilen gülü ısıtması, yağmurun damlaları ile onu sulaması ve toprağın ona güç vermesi birlik olma açısından önemli bir kurgudur (11, 14).

3. Şiddeti Ön Plana Çıkararak Çatışmaları Çözme

İncelenen eserlerde şiddeti ön plana çıkararak çatışmaları çözmek isteyen karakterler de vardır. Bu durum belirli kurgular özelinde daha belirgindir. Derginin Cahit Zarifoğlu Özel Sayısında yer alan Motorlu Kuş isimli hikâyede de bu türden sahnelere rastlamak mümkündür. Konuyu özelleştirmek adına kuşları avlamak isteyen çocuklara kuşların birlik olup saldırması ve çocukların canını zor kurtarmasından bahsedilebilir (4, 27). Benzer biçimde aynı eserde kırlangıçların kendilerine kötülük yapmak isteyen vahşi yaratığı afiyetle yemeleri ve kanlı dişlerini göstere göstere küçük kırlangıca teşekkür etmeleri de problemlerin şiddet ekseninde çözüldüğünü göstermektedir. Okur, problemini şiddete başvurarak çözen bir başka karakterle ise Hafızası Olan Adam isimli öyküde yüzleşir. Öyküde insanların trenlere binmesine bir türlü anlam veremeyen adam istasyondakileri trene binmeme konusunda ikna edemeyince onlara sövüp saymaya başlar ve arkalarından “*Sizi enayiler sizi, sizin hiç hafızanız yok (1, 10).*”, “*Aptal herif sizi, siz daha dün trenle gittiniz (1, 10).*” diye hakaretler eder. Bununla da yetinmeyip “*Laftan anlamayanın hakkı kötektir (1, 10).*” şeklinde bağırarak trene binmek isteyenlere dayak atmaya kalkar. Şiddetle problemini çözmek isteyen bir diğer karakter ise Keloğlan'ın Masalı'nda okurun karşısına çıkar. Masalda Keloğlan Ese'nin süte su kattığını, Köse'nin ise un aktardığını ima edince Ese ve Köse Keloğlan'ın üzerine yürümeye kalkarlar ve ona تنها bir yerde sopa çekmenin vakti geldiğini düşünürler (3, 6).

4. Dinî Değerlerden Faydalanarak Çatışmaları Çözme

Beyazbulut Dergisi'ndeki karakterler karşılaştıkları sıkıntıları kimi zaman da dinî değerlerden faydalanarak çözerler. Bir Damla Dua masalında su sıkıntısı yaşanan bir köyde tek bir damlanın buharlaşıp bir dua gibi göğe yükselmesi ve o anda köylülerin bir gök gürültüsüyle irkilerek rahmetin toprağa serinlik vermesi, duanın bir damla suyla bir köyü kuraklıktan kurtardığını gözler önüne sermektedir (1, 35). İçerik açısından benzer bir öyküde de yağmurun yağmaması yüzünden şehirde kuraklık ve hastalık başgösterir. Bunun üzerine şehrin çocukları yağmur duasına çıkıp yağmurun yağmasına vesile olurlar (12, 7). Okur, kurgularda dua ederek çözüm bulmaya çalışan bir başka kahramanla ise Nula'nın Patiska Düşleri masalında karşılaşır. Eserde balıkçılık yapan babasının denize açılmasından tedirgin olan Nula isimli kahraman, sıkıntısını dualarla savuşturmaya çalışır (5, 32).

Dergilerde dinî değerlerden faydalanarak çatışmaları çözme konusunda dua kadar etkin olan bir diğer çözüm ise sabırdır. Çiçekler Oruç Tutmaz öyküsündeki Fatma isimli başkahramanın iftarı beklerken sabretmesi ve sabrının karşılığı olarak iftar sevinci yaşaması bu duruma örnek gösterilebilir (11, 22). Aynı şekilde Kuşburnu Teyzem öyküsünde öykünün başkahramanının köyden kendisine kuşburnu marmelatı getirecek olan teyzesini günlerce dört gözle beklemesi de bu kapsamda değerlendirilebilir (12, 15). Sabretmek suretiyle sıkıntıların çözülebileceği görüşünü dillendiren bir başka öykü ise Nereden Çıktı Bu Çiçek'tir. Öyküde dedesinin kalbine giren ağrı neticesinde hastaneye götürülmesinden ötürü sıkıntı yaşayan torun, babasının *"Sabret oğlum, yakında dönecek aramıza (8, 31)."* tavsiyesine uyar ve *"Hüzün çiçeğimi sabır toprağına diktim. Şimdi dallarımda açacak müjde tomurcuklarını bekliyorum (8, 31)."* cümlelerini dillendirir.

Kurgularda sabır ve dua dışında Allah'ın büyüklüğüne sığınarak bir kısım problemlerin çözülebileceğine inanç tamdır. Sadık Dayı'nın kalpleri kırıp parçalayan insanlara karşı duyduğu kırgınlık ve kızgınlığı *"Allah dilerse, bize bu dünyada bir rövanş hakkı tanır (10, 12)."* cümlesiyle ifade etmesi ve geçmişte kendisine kötülüğü dokunan bir öğretmene haddini bildirip *"Allah ne büyük yeğenim (10, 13)."* demesi Allah'ın büyüklüğüne sığınma anlamında bir örnek olabilir.

5. Tesadüfler Neticesinde Çatışmaları Çözme

İncelen hikâye ve masallarda belirgin olarak dikkat çeken problem çözme yöntemlerinden biri de tesadüflerdir. Dergilerde yer alan birçok anlatıda karakterler karşılaştıkları bir problemi daha önceden planlamadan rastlantısal bir kısım tepkilerle çözerler. Örneğin farklı ve özgün şeyler yazamamaktan şikâyet eden Kral Mafi'nin veziri Muşi'yi görevlendirmesi, Muşi'nin bu hususta bilinçli bir şeyler yazamamasına rağmen krala uzattığı kâğıt tomarına kralın bakıp *"İşte bu, işte bu! Aradığım cümle bu! Sen bir dâhisin Muşi! Biliyordum bunu çözeceğini. Dile benden ne dilerse. Büyük vezirim Muşi... Bana öyle şaşkın şaşkın bakma. Gel de bir sarılayım sana (1, 6)."* demesi ve Muşi'nin yaptığının farkına varmadan kralın problemine çözüm bulması tesadüfi bir çözüm olarak değerlendirilebilir. Yakın biçimde iş arayan Keloğlan'ın Ese ile Köse'den kaçarken tesadüf eseri daldığı meydana masal anlatma yarışmasına dâhil olması ve buradan kazandığı birincilikle Karakaçan'ı elde edip odun taşıyarak geçimini sağlaması da kurgularda yer alan tesadüf zincirlerine bir örnek teşkil edebilir (3, 28). Yine bir yandan gönlü kasabada kalan ama uzak diyarlara gitmek durumunda olduğu için kasabadan ayrılan Hul ki'yi çıkan bir kum fırtınasının içine alması ve şefkatli biçimde onu yeniden kasabaya ve onu seven çocukların yanına bırakması da anlatılarda dikkat çeken tesadüf ürünü çözümlerden biri olarak düşünülebilir (3, 28). Bunlarla birlikte gölgesiyle kavgaya tutuşan adamın gölgesinin gittikten sonra ansızın geri gelmesi (3, 33); zenginken fakir düşen Ebu Aziz'e bir perinin verdiği kutunun içinden sayısız incinin çıkması (7, 18); doğanın renginin uçup gittiğine kahırlanan Minik Serçe'nin "cik çekme"si sonucu etrafın yeniden rengine bürünmesi (8, 24); son olarak dünyayı ele geçirme fikri ile zalimlikten geri durmayan Kral Lahana'nın hiç hesapta yokken bir kurtçuğun ısırması sonucu ölmesiyle zulmün son bulması (10, 30) tesadüflerle elde edilen çözümler açısından dergilerin zengin olduğuna bir delil niteliğindedir.

6. Olayları Kabullenme ve Olaylardan Kaçma Suretiyle Çatışmaları Çözme

Dergilerde karakterlerin çatışma yaşamamak için başvurdukları yöntemlerden biri de olup bitenleri kabul etme ekseninde teşekkül etmektedir. Örneğin Mozart'ın sesini beğendiği Mertali'nin müzikle ilgili hedefi olmaması nedeniyle Mozart'ın hiçbir şey söylememek suretiyle bu durumu kabullenmesi kurgulardaki karakterlerin bazen bir çatışmayı çözmek için çaba sarf etmediklerinin göstergesidir (8, 15). Bu ekseninde başına türlü tatsızlıklar gelen ve hiçbir işi rast gitmeyen adamın günlerce evden çıkmayarak bu durumu tersine çevirmeye çalışması da problemle mücadele yerine ondan kaçışın bir göstergesidir (12, 23). Aynı şekilde yeni doğan kardeşini kıskandığı için abla olmayı kabullenemeyen kızın durumu değiştiremeyeceğini anlayınca kardeşine alışmaya çalışması ve onu kabullenmesi de ortaya çıkan yeni durumla mücadele etmek yerine onu benimseyerek bir çözüme ulaşıldığının göstergesidir (12, 28). Bütün bunlardan farklı olarak kurgularda yukarıdaki başlıklar altında tasnif edilemeyen özel bir kısım çatışma çözüm yöntemleri de yok değildir. Şehzade ile evlenme (13, 5); ibret için duyurma (4, 29); söylentilere inanma (1, 27); özür dileme (8, 27); hayal kurma (1, 17) şeklinde anlatılarda öne çıkan bu yöntemleri de çalışmada başlık olarak da olsa zikretmek gerekir.

4. SONUÇ VE TARTIŞMA

Çalışmada Beyazbulut Dergisi'nde yer alan kurgusal metinlerdeki karakterlerin çatışmaları çözme biçimleri incelenmiştir. Bu anlamda dikkat çeken ilk özellik büyük oranda karakterlerin çatışmaları şahsi gayretleri ile çözmesidir. Çatışmaları çözmek için genellikle bireyler düşünme ve alternatif üretme gibi zihinsel melekelerini kullanmışlardır. Metinlerde zihinsel melekelerini kullanan karakterlerin öne çıkması çocuk okurun özdeşim kurabilmesi açısından oldukça önemlidir. Bu şekilde kurgulanan karakterler kendi ayakları üzerinde durabilen ve aklını kullanarak hareket eden insan tipinin öne çıkması sürecinde de önem arz etmektedir. Esasen karakterlerin düşünen, alternatif üreten, sorgulayan bireyler şeklinde kurgulanışı olaylara tek pencereden bakmayan, farklı durumlara uyum sağlayabilen, değişiklikler karşısında aciz kalmayıp kendini güncelleyen birey tipi noktasında bir farkındalık oluşturduğu için de kayda değerdir. Dergilerde dikkat çeken bir diğer konu ise karakterlerin çatışmaları çözmeye çalışırken iletişim kanallarını pek çok kez açık tutmaya çalışmasıdır. Bu durum savaşların ve şiddetin sıradan bir olay hâline geldiği dünyada her ne olursa olsun çatışmaları konuşma yoluyla çözme konusunda dikkate alınması gereken bir yöntemdir. Yine demokrasi kültürünün gelişmesi açısından da konuşarak çatışmaları çözmeye çalışma ihtiyaç duyulan çatışma çözme yöntemlerinden biridir. Metinlerde zihinsel ve iletişimsel gayretlere ek olarak zaman zaman karakterler bedensel çaba göstererek de sorunların üstesinden gelmektedir. Bu durum okuru karşılaştıkları sorunları çözme noktasında yorulma ve yıpranma pahasına da olsa çaba göstermeye teşvik etmektedir.

Dergilerde karakterlerin karşılaştıkları çatışmaları çözme şekillerinden biri de yardım almaktır. Özellikle bu hususta anlatılarda bilge kişilerin üstlendiği rol önemlidir. Akıl vermek ve yol göstermek noktasında kahramanlara rehber olan bilge kişiler, farklı tiplerle okurun karşısına çıkar. Metinlerde kahramanın hata yapma olasılığını azaltması, tecrübe ve bilgi sahibi insanların birikimlerinden yararlanılması noktasında bu çözüm yöntemi yerinde bir kurgu şekli olarak algılanabilir. Kurgularda karakterler karşılaştıkları çatışmaları çözmeye çalışırken bilge kişiler kadar aile bireylerinden de yardım alırlar. Ancak buradaki yardım şekli bilge kişilerden farklı olarak aile bireylerinin birbirlerinin yaşadığı sorunlardan haberdar olması ve bunların çözümüne dâhil olmalarıyla gerçekleşir. Aile bireylerinin zor zamanlarda birbirlerinin yanında olmaları mesajını okura vermesi açısından bu çözüm şekli dikkate değerdir. Tabii anlatılarda aile bireyleri dışındaki karakterler de birbirlerinin destekçisi olarak sorunların çözümünde rol oynarlar. Böylece bireylerin toplum yaşamı içinde birbirine yardım etme gerekliliği de metinlerde vurgulanmış olur.

Şiddete başvurma da kurgusal metinlerdeki karakterlerin problem çözme yöntemlerinden biridir. Fiziksel saldırı ve hakaret olarak kurgularda beliren şiddet olgusu çatışmaları çözerken genellikle olumsuz ve ikincil karakterler tarafından başvuru bir yöntemdir. Eserde olumlu ve birincil karakterler tarafından şiddetin meşru görülmemesi ve bir problem çözme yöntemi olarak düşünülmemesi olumlu bir durumdur. Yine günlük yaşamda problemlerini şiddete başvurarak çözen birtakım insanlar olabileceği gerçeği anlatılarda okura sezdirilir. Fakat bütün bunlara rağmen özellikle yazınsal metinlerdeki rol model karakterler aracılığıyla şiddetin bir çatışma çözme yöntemi olarak sunulmasının doğru olmayacağını da burada belirtmek gerekir.

Eserlerde dinî motiflerden faydalanarak da bir kısım çatışmaların çözüme kavuşturulduğu görülmektedir. Özellikle dua ve sabır bu anlamda öne çıkan iki davranış şeklidir. İnsanların sorun çözme noktasında ellerinden bir şey gelmediği durumlarda yaratıcıya sığınmaları, psikolojik anlamda rahatlamaları açısından önemlidir. Ancak bu, eserlerde olduğu gibi kalp ağrısı çeken dedenin önce hastaneye yatırılması, ardından iyileşmesi için dua edilmesi şeklinde olmalıdır. Bir başka deyişle, çocuk okura sözlü duanın her zaman tek başına bir çözüm yolu olamayabileceği, bireyin problemlerin çözümü için mutlaka çaba sarf etmesi gerektiği iyi anlatılmalıdır.

Tesadüfler sonucunda kurgularda çözüme kavuşan çatışma öğelerine de rastlamak mümkündür. Kurgularda karakterler pek çok zaman daha önce planladıkları ve düşünmedikleri şekillerde birtakım tesadüflerin eseri olarak arzu edilen sonuca ulaşmaktadırlar. Metinlerde gerçek hayatta karşılaşamayacak bazı tesadüfi durumların yer alması ve bunların da son derece olumlu biçimde sonuçlanması metinlerin inandırıcılığını zayıflatmaktadır. Bununla beraber hiçbir tesadüfün olumsuz bir biçimde sonuçlanmaması da anlatılarda belirgin bir şekilde göze çarpmaktadır. Dergilerde yer alan bu yapıcı olmayan çatışma çözme yöntemi Ozan Demir'in (2009) çalışmasındaki bulgularla örtüşmektedir. Bu durum çocuk okuru hayatta karşılaşabileceği problemleri bir kısım tesadüfler aracılığıyla çözeceğine inandırabileceğinden sıkıntı teşkil etmektedir. Hâlbuki bireyin karşılaştığı çatışmaların tesadüfler aracılığıyla çözülmesini beklemek yerine, bu sorunların çözümünde inisiyatif kullanması, gayret göstermesi ve gerekirse yardım alması öncelenen bir davranış şeklidir.

Kurgularda karakterler yukarıda sayılanlar dışında az da olsa yaşadıkları çatışmaları geri çekilerek çözüme yolunu tercih ederler. Bazen görmezden gelerek, bazen kaçarak bazen de yeni durumu benimseyerek gelişmelere uyum sağlarlar. Esasında bireyin kendisi dışında gelişen kimi olaylara her daim müdahale edemeyeceğini göstermesi bakımından bu davranış şeklinin kısmen de olsa faydalı olduğu söylenebilir.

Sonuç olarak çalışmada Beyazbulut'taki kurgusal metinlerde yer alan karakterlerin yaşadıkları çatışmaları çözerken kimi zaman gayret gösterdikleri, kimi zaman yardım aldıkları, dinî değerlerden faydalandıkları, nadir de olsa şiddete başvurdukları, olayları kabul etmek suretiyle ya da tesadüfler neticesinde çözümler elde ettikleri görülmüştür. Bu kapsamda Beyazbulut Dergisi'nde yer alan kurgusal metinlerdeki karakterlerin çatışma çözme biçimlerinde yer verilen ve yapıcı bir çatışma çözme yöntemi olmayan tesadüfe dayalı çözümlerin azaltılması, bu yöntemlerin daha gerçekçi bir zemine oturtulması gerektiği söylenebilir. Ayrıca dergilerdeki metinlerde yer alan ve çocuğa rol model olacak karakterlerin çatışma çözme becerilerinin daha gelişmiş bireyler olarak resmedilmesine ancak bu yapılırken idealize karakter sarmalına düşülmemesine dikkat edilmelidir.

KAYNAKLAR

Beyazbulut Dergisi 1. Sayı, Ekim-Kasım 2013, Konya.

Beyazbulut Dergisi 2. Sayı, Ocak-Şubat 2014, Konya.

- Beyazbulut Dergisi 10. Sayı, Mayıs-Haziran 2015, Konya.
- Beyazbulut Dergisi 11. Sayı, Temmuz-Ağustos 2015, Konya.
- Beyazbulut Dergisi 12. Sayı, Eylül-Ekim 2015, Konya.
- Beyazbulut Dergisi 13. Sayı, Kasım-Aralık 2015, Konya.
- Beyazbulut Dergisi 3. Sayı, Mart-Nisan 2014, Konya.
- Beyazbulut Dergisi 4. Sayı, Mayıs-Haziran 2014, Konya.
- Beyazbulut Dergisi 5. Sayı, Temmuz-Ağustos 2014, Konya.
- Beyazbulut Dergisi 6. Sayı, Eylül-Ekim 2014, Konya.
- Beyazbulut Dergisi 7. Sayı, Kasım-Aralık 2014, Konya.
- Beyazbulut Dergisi 8. Sayı, Ocak-Şubat 2015, Konya.
- Beyazbulut Dergisi 9. Sayı, Mart-Nisan 2015, Konya.
- Bilgin, A. (2008). *Okullarda şiddeti önlemede bir yöntem çatışma çözme*. Ezgi Kitabevi: Bursa.
- Bowen, Glenn A. (2009). Document analysis as a qualitative research method. *Qualitative Research Journal*. 9, 2. 27-40. <http://www.emeraldinsight.com/doi/pdfplus/10.3316/QRJ0902027> Erişim Tarihi: 25.11.2015.
- Karatay, H. (2014). Çocuk edebiyatı metinlerinde bulunması gereken özellikler. *Çocuk Edebiyatı* (Ed. Tacettin Şimşek) Grafiker Yayınları: Ankara.
- Miles, M. B. ve Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expended sourcebook*. SAGE Publications: California.
- Oğuzkan, A. F. (2006). *Çocuk edebiyatı*, Anı Yayıncılık: Ankara.
- Ozan Demir, Y. (2009). *Çocuk masallarında kişilerarası çatışma çözme süreci*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Sever, S. (2008). *Çocuk ve edebiyat*. Tudem Yayınları: İzmir.
- Sorenson, R. L., Morse, E. A., Savage, G. T. (1999). A test of the motivations underlying choice of conflict strategies in the dual-concern model. *International Journal of Conflict Management*, 10, 1. 25-44.
- Şimşek, T. (2002). *Çocuk edebiyatı*. Rengarenk Yayınları: Ankara.
- Türnüklü, A. (2006). *Sınıf ve okul disiplinine çağdaş bir yaklaşım: Onarıcı disiplin: Okullarda yaşanan kişilerarası çatışmaları yapıcı ve barışçıl olarak yönetmek için çağdaş bir model*. Ekinoks Eğitim Danışmanlık: Ankara.
- Uysal, Z. (2006). *Çatışma çözme eğitim programının ortaöğretim dokuzuncu sınıf düzeyindeki öğrencilerin çatışma çözme becerilerine etkisi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Yıldırım, A. Ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık: Ankara.